

Vitne 1: Justis- og beredskapsdepartementet

Justisminister Emilie Enger Mehl (Sp)

Justis- og beredskapsdepartementet har vært informert om ruspolitikkenes problem med menneskerettighetene siden august 2009. Det var Roar Mikalsen, senere leder for AROD, som varslet om vilkårlig forfølgelse, men Justisminister Knut Storberget (Ap) gjorde ingenting for en avklaring. Heller ikke da Grete Faremo (Ap) tok over ministerposten i 2011 ble problemstillingen tatt på alvor. Departementet mottok 22. november 2011 dokumentasjon som viste at ledende autoriteter på rusfeltet støttet påstander om rettighetsbrudd. Professor i kriminologi Nils Christie mente at Mikalsen hadde gjort «et flott og klargjørende arbeid» og Ragnar Hauge, som ledet statens institutt for rusmiddelforskning fra 1975 til 1988, var «i store trekk enig». Hauge mente at problemstillingen, slik Mikalsen definerer den, «fremføres på en klar og overbevisende måte», men departementet avsto fra videre undersøkelser.

Den 30. mars 2012 mottok derfor departementet et nytt brev hvor manglende interesse for legalitetskontroll ble belyst. I brev til politiet hadde Mikalsen tilbudt oppklaring av grove narkotikaforbrytelser, forutsatt at politiet stilte seg bak prøvelsesretten, men etaten [ville](#) ikke høre om dette. Mikalsen mente politiet hadde en plikt til å etterforske lovbrudd og skrev derfor til Justisdepartementet. Han viste til viktigheten av at departementet tok lov og orden på alvor og forklarte at «om dere, på deres side, er interessert i å se nærmere på menneskerettighetenes relevans på det ruspolitiske området vil jeg, på min side, gjøre hva jeg kan for å få en anstendig rettsprosess rundt dette temaet i gang ved å påta meg ansvaret for befatning med rundt to tonn narkotiske stoffer». Mikalsen så dette som en gavepakke til ordensmakten, men heller ikke Justisdepartementet ville vite mer.

Siden da har justisminister etter justisminister fått brev av Mikalsen og AROD. Justisminister Anders Anundsen (FrP) fikk dokumentert at internasjonale autoriteter som Douglas Husak, professor ved Rutgers universitet, var enig med menneskerettsargumentet, og mer enn 250 innsatte ved Halden og Ullersmo fengsel krevde at loven ble kvalitetssikret. Departementet [fikk](#) fem spørsmål som måtte besvares om dette skulle gjøres, men Anundsen viste samme likegyldige holdning til lov og rett som han senere la for dagen i NRKs [Folkeopplysningen](#). Slik fortsatte det. Heller ikke Justisminister Per Willy Amundsen [ville](#) høre om menneskerettigheter, men med rusreformrapporten i 2019 fikk nasjonen påvist offentlig panikk, et fenomen som departementet var blitt gjort oppmerksom på 10 år tidligere.

Med rusreformrapporten fikk den rettighetsorienterte debatten ny vind. Denne viste at den politiske prosessen hadde sviktet de forfulgte på rusfeltet, og en håndfull organisasjoner [kontaktet](#) Helsedepartementet for avklaring av et rettighetsbilde. Helsedepartementet svarte ved å vise til Justis- og beredskapsdepartementet som rette instans, og Justisminister Monica Mæland ble [bedt](#) om å rydde opp. Justisdepartementet [svarte](#) med å sende saken tilbake til Helse- og omsorgsdepartementet som rette departement og hadde [ingen](#) ytterligere kommentar til ARODs [forsøk](#) på å avklare et ansvarsbilde.

Slik ble de forfulgte grupperingers rettighetsbilde møtt av seriekoblet ansvarsfraskrivelse og AROD gikk 11. september 2021 til sivil ulydighet for at domstolene skulle ta grep. Dette er utgangspunkt for rettens forhandlinger. I etterkant av aksjonen utenfor Politihuset i Oslo, hvor psilocybinsopp og cannabis ble levert til politiet, har AROD og Justisdepartement hatt videre korrespondanse om straffens grunnlag, og Justisminister Emilie Enger Mehl er innkalt for å klargjøre departementets bidrag til sikring av menneskerettigheter.

Spørsmål til Justisminister Emilie Enger Mehl (Sp)

Justisdepartementet har siden 2002 fått faglige anbefalinger om avkriminalisering av bruk, samt redusering av strafferammer for mer alvorlige narkotikaforbrytelser, men av hensyn til «signaleffekten» og frykt for økt bruk har departementet motsatt seg dette. Nå er det, som rusreformrapporten viser, ingen forbindelse mellom bruk av straff og narkotikabruk. Tvert imot, mens gevinsten av straff er usikker, er omkostningene enorme, og det påhviler staten å vise en nytteeffekt. Hvordan vil ministeren si at departementet har ivaretatt fagansvaret på straffelovens område?

Etter flere års taushet om menneskerettsbildet knyttet til narkotikaloven, [forsvarte](#) Justis den 1. juli 2022 straff på rusfeltet ved å vise til Høyesteretts behandling av brukersakene 8. april 2022, spesielt HR-2022-731-A. AROD skrev et [brev](#) tilbake hvor forsvaret av straff ble imøtegått, men motforestillinger er ikke ivaretatt.

Forsvaret har innkalt Nora Bergsjø, fungerende lovrådgiver i lovavdelingen for å si mer om hvorfor Justis ikke har noen kommentar til ARODs brev som ugyldiggjør straff på rusfeltet. Vi får se om hun kan utype videre, men dette er status i dag og vi må til brevet av 1. juli for å forstå hvorfor Justis mener at menneskerettsbeskyttelse er mulig innenfor rammene av et forbud. Vi må også til ARODs [svar](#) for å få innblikk i motforestillingene, slik at straffens forsvar kan avgjøres. Det er viktig at Justisministeren og domstolene kan stå inne for departementets forsvar av straff, så vi begynner med en gjennomgang av korrespondansen mellom Justis og AROD.

Når det gjelder narkotikaforbudets forhold til menneskerettighetene, viser Justis- og beredskapsdepartementet til Høyesteretts dom av 8. april 2022. Justis hevder at «dommene kaster lys over spørsmålet om straff for narkotikaovertridelser er i strid med

menneskerettighetene», ettersom Høyesterett på spørsmål om domfellelse ville være i strid med bestemmelsene om respekt for privatlivet og familielivet i Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, slik at den tiltalte måtte frifinnes, finner at «straff for befatning med narkotika forfølger generelt et legitimt formål».

Justisdepartementet hevder på grunnlag av dette at det er «på det rene at straff er i samsvar med loven», og det må ha vært en lettelse for regjeringen at landets øverste domstol kom til unnsetning. Justisministeren har i [representantforslag](#) bestridt Rusreformutvalgets konklusjon at straff for rusbruk er uforholdsmessig, og før HR-2022-731-A var alt Justis kunne vise til sin egen vurdering i Ot.prp.nr.22 (2008–2009). På side 93 og 94 gir Justis sin forklaring på hvorfor departementet ikke vil følge forslaget fra Straffelovkommisjonens flertall om å avkriminalisere bruk av narkotika. Gode grunner må til for å avvise et fagpanel som påpekte det manglende grunnlaget for straff og forskjellsbehandling mellom brukere av lovlige og ulovlige stoffer. Allikevel, dette er Justisdepartementets vurdering:

Flertallet i Straffelovkommisjonen fremholder at siden bruk av alkohol og tobakk er straffri, bør også bruk av narkotika være straffri. Departementet deler ikke dette synet. Som mindretallet i Straffelovkommisjonen mener departementet at selv om bruk av visse typer rusmidler er tillatt, er dette noe som snarere taler mot enn for å tillate flere skadelige stoffer.

Vi ser her at Justisdepartementet forkastet forslaget fra Straffelovkommisjonen fordi departementet ikke ville risikere et større skadebilde. Er dette Justisministerens synspunkt i dag?

Hensynet til folkehelse har vært sentralt i ruspolitikken. Justisdepartementet vektlegger dette i sin avvisning av Straffelovkommisjonens flertall, men vi må ikke glemme at forbudet begynte med en tilsidesettelse av konstitusjonelle prinsipper. Frykten for narkotika var stor og lovgiver antok i 1961, da Singel-konvensjonen ble undertegnet, at verden ville bli narkotikafri innen 25 år. Slik gikk det ikke, og med tiden har det vist seg at forbudet ikke er egnet til å redusere tilbud og etterspørsel etter illegale stoffer. I stedet har organisert kriminalitet vokst frem, og jo mer energi staten bruker på narkotikabekjempelse, desto mer stigma, kriminalitet, vold, frihetsberøvelse, sykelighet, og dødelighet har samfunnet fått tilbake. Dette har skjedd uten mye positivt å vise til, så hvordan kan forbudet forsvares målt opp mot kost-nytte hensyn?

Forsvaret takker for svar. Vi forstår at spørsmålet er vanskelig å besvare, ettersom ingen utredning er gjort. Allikevel viser et oversiktsbilde at ruspolitikken ikke bare [koster](#) norske skattebetalere 6.5 milliarder kroner årlig, men jo mer staten har kjempet en krig mot narkotika, desto mer nød, lidelse og død får vi tilbake. Siden 1980-tallet har prisen målt i overdoser og frihetsberøvelse vært klar, og er disse pengene og maktmidlene godt brukt når

stadig mer tyder på at inngrepene i privatliv har en høy pris og mindre inngripende tiltak er bedre egnet? På hvilket grunnlag er det nødvendig å utsette brukere og samfunn for problemene som følger med kriminalisering? Hvorfor er det naturlig å forskjellsbehandle alkohol og andre stoffer?

Behovet for beskyttelse av barn og unge har alltid vært forbudstilhengernes mantra. At vi tillater ett skadelig rusmiddel, betyr ikke at det er lurt å slippe løs flere, er argumentet som Justiskomiteen og Justisdepartementet i 2009 brukte for å avvise Straffelovkommisjonens forslag om avkriminalisering, men enhver jurist vet at det er en uskyldspresumsjon i Grunnloven, så hva opprettholder skillet mellom lovlige og ulovlige stoffer? På hvilket grunnlag reverseres uskyldspresumsjonen?

(Her vil ministeren mest sannsynlig svare «internasjonale forpliktelser», «beskyttelse av folkehelse», «spredningsfare», eller «signaleffekt».)

Justisministeren legger for dagen samme fordommer som bygde forbudet, men forsvaret vil vise hvorfor et slikt svar er utilstrekkelig. Det er nemlig ikke bare Justisministeren som sliter med å forklare hvorfor et skille mellom lovlige og ulovlige stoffer er nødvendig. Heller ikke Høyesterett eller Justisdepartementet har forklart hvorfor brukere av illegale stoffer må umyndiggjøres for sitt valg av rusmiddel, og vi vet derfor ikke hvorfor erkjennelsene fra alkoholpolitikken ikke kan overføres på andre stoffer. Alt vi vet er at Høyesterett og Justis er enige i at straff forfølger et legitimt formål, ved å vise til hverandres behandling, men hvordan straff forfølger et legitimt formål forblir uforklart.

Kan Justisministeren si mer om hvorfor vi trenger et forbud for å hjelpe cannabisbrukere, men ikke et alkoholforbud for å begrense skadene som alkohol påfører samfunn og lokalmiljø? På hvilken måte kan forbudet sies å være nødvendig i et moderne samfunn?

Justisministerens svar fremstår i konflikt med Rusreformutvalgets rapport som konkluderte med at straff for bruk ikke kan forsvares. Verken Høyesterett eller Justisdepartementet forklarer hvorfor Rusreformutvalget tar feil på dette området, og behandlingen av straffespørsmålet tilfredsstillende ikke kravene til kvalitetssikring på rusfeltet. Alt Høyesterett gjør i HR-2022-731-A er å vise til Justisdepartementets «samlede vurdering», men det holder ikke å forsvare straff med å vise til «allmennprevensjon», «beskyttelsen av folkehelse», eller «grunnleggende verdier».

Stadig flere, inkludert Rusreformutvalget, hevder at forbudet ikke har redusert tilbud eller etterspørsel, men resultert i økt kriminalitet, stigmatisering, frihetsberøvelse, sykelighet, og dødelighet. Hvis dette er tilfellet, har forbudet et problem, og før Høyesterett eller Justisdepartementet avgjør spørsmålet om legitimt formål, må det avklares om straff har sikret folkehelsen eller ytterligere redusert livskvalitet for alle involverte: Om kuren

(forbudet) er verre enn sykdommen (narkotikabruken) er straff åpenbart ikke egnet til å forfølge et legitimt formål, men dette spørsmålet forblir uavklart.

Status er altså at heller enn å se om det finnes gode grunner for å straffe, tar Høyesterett for gitt at gode grunner eksiterer og at lovutformingene hviler på trygg grunn. Ved å bruke HR-2022-731-A til å forsvare straff på rusfeltet, viderefører Justisdepartementet i sin tur fordømmene som bygde forbudet, men bør Høyesterett vektlegge «lovgiversignalene ved reaksjonsfastsettelsen» når Rusreformutvalget finner at offentlig panikk har vært førende? Etter rusreformrapporten, som viser problemene med den politiske prosessen, burde ikke Høyesterett heller ha gjort en vurdering basert på menneskerettsprinsippene?

Det er som forsvaret vil vise en sammenheng mellom offentlig panikk og menneskerettsbrudd. I den grad panikk har preget politikken, vil ikke prinsipper som selvbestemmelse, likhet, forholdsmessighet, og uskyldspresumsjon være tilstrekkelig vektlagt, og samfunnet vil ha et overdimensjonert straffe- og kontrollapparat. Det er dette tiltalte mener er situasjonen i dag, og hadde Høyesterett gjort en analyse basert på menneskerettsprinsippene ville avstanden mellom lov og rett og rett og galt vært avgjort. I stedet, ved å vektlegge lovgivers signal og Justisdepartementets avvisning av Straffelovkommisjonens arbeid, viderefører Høyesterett offentlig panikk, og de forfulgte forblir uten effektivt rettsmiddel.

Etter Høyesteretts dom, og Justisdepartementets motvilje mot å besvare ARODs brev av 4. juli, er departementets drøfting i Ot.prp.nr.22 (2008–2009) basis for videreføring av straff på rusfeltet. Høyesterett viser til denne behandlingen når spørsmålet om et legitimt formål skal avgjøres, og vi må derfor til side 93 og 94 om vi vil vite mer om begrunnelsen for straff. Den som setter seg inn i disse sidene, finner lite betryggende lesning. I Ot.prp.nr.22 (2008–2009), forklarer departementet at «de narkotiske stoffer står . . . i en annen historisk og kulturell stilling», men mener Justisministeren at kultur er tilstrekkelig grunn til å straffe?

Kultur er ikke i seg selv en god nok grunn til å holde på straff. I så fall ville det ikke vært mulig å kritisere totalitære regimer, og menneskerettighetene krever en begrunnelse som er bedre fundert. Vi må derfor lete etter andre grunner, og Justisdepartementet viser til signaleffekten:

Departementet legger . . . betydelig vekt på at avkriminalisering vil gi et uheldig signal overfor unge personer i en valgsituasjon. En avkriminalisering kan oppfattes slik at narkotikabruk ikke lenger anses som skadelig eller farlig, jf. Ot.prp.nr.90 (2003–2004) side 89. Et slikt signal er uheldig når handlingen fortsatt anses som uønsket.

Forsvaret spør derfor Justisministeren: Om en handling er uønsket, må den kriminaliseres? Må staten kriminalisere tobakksrøyking, overspising, pornotitting, og mangel på sannferdighet for at folk skal skjønne at bedre vaner er foretrukket? Er mangel på kriminalisering av slik atferd et tegn på at staten oppfordrer til destruktive livsmønstre?

Departementets vektlegging av signaleffekten er ankret i Ot.prp.nr.90 (2003–2004), men etter NOU 2019:26 har videreføring av straff en tvilsom normdannende status. Rusrapporten viser at offentlig panikk har formet politikken, at forbud må forsvares, og at grunnlaget for straff, etter en omfattende gjennomgang, ikke holder mål. Utredningen er det mest grundige arbeidet som er gjort av norske myndigheter og finner ingen forbindelse mellom straff og narkotikabruk:

Etter utvalgets vurdering gir den beste tilgjengelige kunnskapen et nokså klart grunnlag for å konstatere at kriminalisering av bruk av narkotika har utilsiktede negative virkninger. Samtidig synes det ikke å være godt empirisk belegg for en eventuell preventiv effekt av straffleggingen, i hvert fall ikke en effekt det ikke er grunn til å tro kan oppnås gjennom bruk av alternative virkemidler. Etter dette kan utvalget ikke se at begrunnelseskravet for strafflegging av disse handlingene er oppfylt. (s. 30)

Det er altså uklart om forbudet signaliserer byråkratisk overformynderi eller om borgerne bør ta ansvar for eget bruk. Justisdepartementet og Rusreformutvalget er uenige i om politikernes umyndiggjøring er nødvendig eller om statens innsats for folkehelsen gjør mer skade enn nytte, men en ting er sikkert: I den grad politikken baseres på feilslåtte premisser, signaliserer forbud det motsatte av hva Storting, regjering, og departement ønsker, og ingen er tjent med dette.

Vi spør derfor, hva slags «signal» sender en politikk som kriminaliserer uproblematisk rusbruk, gjør rusbruk mer farlig enn nødvendig, og straffer selgere av mindre farlige stoffer enn dem staten selv selger? Tradisjonelt er å straffe folk for atferd som er mindre skadelig enn lovlig regulert atferd et tegn på religiøs fanatisme mer enn fornuftsbasert bekymring, så kan ministeren forklare hvordan ruspolitikken er forskjellig fra vilkårlig forfølgelse? Hvordan avgjør ulike stoffmengder om brukere skal sykeliggjøres eller demoniseres, og når spredningsfaren ikke er større enn for alkohol, hvordan rettferdiggjøres straff opp til 21 år?

Ikke bare har Justisministeren problemer med å svare, men heller ikke Justisdepartementets eller Høyesteretts behandling gir svar. Høyesteretts vurdering av likhetsprinsippet viser til Stortingets behandling av rusreformen, hvor problemstillingen ikke fikk oppmerksomhet, og domstolen belyser ikke forskjellsbehandlingen mellom brukere av lovlige og ulovlige stoffer. Heller ikke Justisdepartementets samlede vurdering i Ot.prp.nr.22 (2008–2009) er

tilfredsstillende. Vi vet bare, ut fra denne, at «noe» taler imot likebehandling på rusfeltet, og at «Departementet er enig med Forbundet Mot Rusgift i at samfunnets behov for beskyttelse mot en stadig større narkotikatrafikk, medfølgende sosiale problemer, vinningskriminalitet og utrygghet, med styrke taler for fortsatt å oppstille straff».

Vi ser her at departementet bruker problemene som følger med et forbud til å begrunne straff på rusfeltet. Synes Justisministeren at dette gir mening?

Andre steder i verden er kriminelle organisasjoners kontroll over narkotikahandel, medfølgende sosiale problemer, vinningskriminalitet og utrygghet, grunnen til at stadig flere statsledere vil regulere markedet. Colombias president [omtalte](#) i september forbudet som «et folkemord» og sa til FN at «demokratiet vil dø» om ikke staten tar kontroll over markedet, så Justisdepartementets bedømmelse er mildt sagt omstridt.

Justis begrunner sin vurdering med «at Sanksjonsutvalget i NOU 2003: 15 side 268 – 269 legger til grunn at befatning med narkotika – bruk og besittelse – er en så alvorlig overtredelse at kvalifikasjonskravet for å ta i bruk straff er oppfylt», men departementet bør ikke vektlegge denne rapporten. Siden NOU 2003: 15 har NOU 2019: 26 konkludert med det motsatte på et langt bedre grunnlag, og ifølge Rusreformutvalget kan selv «innføringen av straffelignende administrative gebyrer etter omstendighetene komme til å stå i et motsetningsforhold til innbyggernes rett til privatliv mv. og retten til helse». (s. 176)

Om dette er uforholdsmessig, hva med dagens strafferammer? Hvorfor er en selger til større last enn en bruker? Flere grunnlovsdomstoler har ankret retten til cannabisbruk i selvbestemmelse, og om det er gode nok grunner til å velge andre rusmidler enn alkohol, hvorfor blande statens maktapparat inn i rusbruk? Kan Justisministeren si noe om dette som ikke er overførbart på alkohol?

Justisministeren kan med fordel påpeke forskjeller mellom stoffene og at all rusbruk ikke er uproblematisk. Cannabis, for eksempel, er et langt tryggere rusmiddel enn opiater, men alkohol er ifølge [uavhengige](#) forskere det verste av samtlige rusmidler, så hvorfor skal brukere risikere straff og problemene som følger av et illegalt marked? Hvordan kan Straffelovens §§ 231 og 232 forsvares når forbudet gjør bruk mer farlig enn nødvendig, og rusreformutvalget «ikke kan se at begrunnelseskrauet for strafflegging av disse handlingene er oppfylt»?

Vi forstår at Justisministeren har vanskelig for å svare, men spørsmål som dette avklarer et rettighetsbilde og vern av svakerestilte grupperinger er en grunnleggende del av statens ansvarsoppgaver. Straffelovkommisjonen la til rette for slik beskyttelse, men Justis mente i Ot.prp.nr.22 (2008–2009) at flertallet anla «en for snever forståelse av skadefølgeprinsippet» ved kun å vektlegge de «direkte skadevirkningene» overfor brukerne.

Justisdepartementet har et problem med slik argumentasjon fordi det samme er tilfellet for alkoholbruk, overspising, abort, og motorsykkelføring: i den grad slike aktiviteter øker i omfang vil en viss skade medfølge, så på hvilket grunnlag forbeholdes slik logikk for illegale stoffer spesielt? Om kvinners råderett over egen kropp veier så tungt at ikke ektemann, barn, familiemedlemmer, eller samfunn har noe å si på en beslutning om abort, hvordan kan staten nekte selvbestemmelse i spørsmål om rusbruk?

Det er rettens oppgave å vurdere Justisministerens svar, samt Justisdepartementets behandling av et rettighetsspørsmål. Det er allikevel ikke uten grunn at departementet blir holdt ansvarlig for vilkårlig forfølgelse, for siden 2002 har det vært økende splid mellom fagfolk og politikere, og departementet har valgt feil side. Vi ser dette på behandlingen av Straffelovkommisjonens arbeid. NOU [2002: 04](#) viste ikke bare hvordan forbudet var uforenelig med strafferettens prinsipper, men betvilte politikernes strafferettslige kompass:

Det kan (...) se ut til at lovgiver i mange sammenhenger har hatt en for optimistisk tro på hva som kan oppnås med straff. I mange tilfeller kan det se ut til å ha vært en kort vei fra en handlingstype har vært mislikt av de styrende myndigheter, til den har blitt belagt med straff. Forholdet mellom straffens nyttevirksomheter og omkostninger har ikke alltid blitt tilstrekkelig vurdert i denne sammenhengen. ([4.2.3.4](#))

Straffelovkommisjonens kritikk styrkes av Rusreformutvalget som påpeker det samme. NOU 2019: 26 viser ikke bare den politiske prosessens fallitt, men er i sin helhet et oppgjør med argumentene for straff i ruspolitikken, og Rusreformutvalget sier dette om avvisningen av Straffelovkommisjonens flertall:

Avgjørende argumenter for departementets beslutning om ikke å ta til følge forslaget om avkriminalisering synes dermed å ha vært at strafflegging markerer at narkotika er uønsket i samfunnet, og at strafflegging for innbyggerne, særlig unge, til å avstå fra å eksperimentere med narkotika. Hvorvidt det fantes empirisk bevis for at bruk av straff faktisk hadde hatt en preventiv effekt, og om avskrekking hadde vært et virkningsfullt virkemiddel for å redusere rusmiddelbruk blant unge, ble ikke drøftet i denne forbindelse. (s. 53)

Vi har altså 20 år hvor det faglig er mer samlet enighet om at straff ikke kan forsvares, men hvor politikerne insisterer på en streng straffelinje, og kommer unna med det fordi Justisdepartementet prioriterer politisk spill over fornuftsbaserte hensyn. Det var dette som skjedde da Justisdepartementet avviste Straffelovkommisjonens flertall fordi «Regjeringen har i Soria Moria-erklæringen (side 67) fastslått at den skal føre en restriktiv ruspolitikk», og etter NOU 2019: 26 så Justisdepartementet igjen vekk fra straffens problem med

rettsstatens prinsipper fordi Solberg-regjeringen gjennom Jeløya-plattformen gjorde klart at forbudet skulle videreføres.

Dette er hva vi kan forvente i tider med offentlig panikk. Dette fenomenet innebærer ikke bare en avstand mellom teori og praksis, men at avstanden ikke blir tatt et oppgjør med på grunn av systemisk ukultur, og i over 20 år har Storting og regjering trenert fremveksten av menneskerettigheter i ruspolitikken. NOU 2019: 26 kapittel 3 viser hvilken forakt for forskning og data som følger med forbudslinjens prosjekt, men realiteten er at Justisdepartementet viderefører straff på tilbakeviste premisser. Ikke bare brukes «kultur» flere ganger for å rettferdiggjøre forskjellsbehandling på rusfeltet, men departementets vurdering fra 2009 legger for dagen en utdatert holdning til straff i oppdragelsens navn. Som departementet anfører:

Det er ikke bare tale om straffens avskrekkende funksjon. Kriminaliseringen av narkotikabruk er etter departementets oppfatning også viktig for å markere grunnleggende verdier i samfunnet. Straffen utgjør slik sett et viktig element i den pedagogiske påvirkning som samfunnet ellers står for, for eksempel i hjem og skole.

Dette er hva vi sitter igjen med når forsvaret av straff er gjennomgått. Justis viser til forbud og straff som nødvendig for vern av samfunnets moral, men representerer dette verdier som Justisdepartementet vil formidle? Troen på voldens oppdragende effekt er for lengst utgått på dato i psykologien, kriminologien, og rettsosologien, og vi går ut ifra at Justisministeren og ansatte i departementet ikke bruker slike virkemidler mot egne barn. I ruspolitikken forstår stadig flere at straff skader, så når skal staten ta konsekvensene?

Rusreformutvalgets rapport ble overgitt til både Helse- og Justisdepartementet. I Prop 92 L (2020-2021), avgir Helse- og omsorgsdepartementet sin vurdering, og er denne proposisjonen utarbeidet i samspill med Justis- og beredskapsdepartementet?

Var det i forbindelse med dette arbeidet uenigheter vedrørende anbefalinger til regjeringen?

Vi ser i Prop 92 L (2020-2021) at Helsedepartementet aksepterer Rusreformutvalgets kritikk av straff. Som departementet anfører:

Straff er samfunnets sterkeste virkemiddel for å fordømme en handling og krever en solid begrunnelse. De positive effektene av straff må klart oppveie de negative, både tilsiktede og utilsiktede, for å kunne legitimeres. Samtidig må det være klart at den samme effekten ikke kan oppnås ved mer lempelige virkemidler. Det er mange og sammensatte årsaker til omfanget av narkotikabruk i samfunnet. Departementet legger til grunn at man kan oppnå bedre effekt ved å bruke helse- og sosialfaglig metodikk enn straffetrussel for å forebygge og begrense narkotikabruk. (s. 34)

Er Justis enig i dette?

I proposisjonens punkt 6.3.2 gjennomgår Helse- og omsorgsdepartementet kunnskapsgrunnlaget for straffens manglende effekt. Departementet begynner slik:

Mange av høringsinstansene uttaler seg om utvalgets prinsipielle vurdering av at straff ikke kan forsvares, blant annet utfra en vurdering av at straffetruuselen ikke er egnet til å forebygge og redusere narkotikabruk i samfunnet. Flere kommenterer også utvalgets konklusjon om at det ikke foreligger kunnskapsgrunnlag som tilsier at straffetruuslene for bruk og besittelse av narkotika til egen bruk, har den allmennpreventive og individualpreventive effekt som må ligge til grunn for at en handling skal kriminaliseres. Også det forhold at utvalget ikke fant empiri som tilsier at bruken av narkotika i befolkningen vil øke som følge av å oppheve straffeansvaret alene, blir kommentert av noen instanser.

Riksadvokaten er en instans som på dette grunnlaget mener at straff ikke er tilstrekkelig begrunnet. Spesielt for etablerte rusbrukere fremstår straff som uegnet, og Riksadvokaten uttaler seg om dette:

For en rekke rusmisbrukere har de allmennpreventive hensyn blitt vektet for tungt i forhold til straffens negative virkninger for den enkelte. Riksadvokaten slutter seg derfor til at straff ikke er tilstrekkelig begrunnet for mange av disse, nyttevirkningene av straff er ikke større enn skadevirkningene. Samfunnet bør derfor møte mange av de rusavhengige på en annen måte enn i dag. (...) Vi står med andre ord i dag i den situasjon at bruk av straff prinsipielt er vanskelig å forsvare, og i tillegg har en meget variabel og usikker virkning. Strafferetten kan vanskelig operere med en straffetrussel for noen, men ikke alle, for samme type handling. Strafferettsapparatet er derfor lite ønskelig å benytte, og for manges del lite egnet, for å motvirke uønsket rusatferd.» (s. 25)

Er Justisdepartementet enig i Helsedepartementets og Riksadvokatens uttalelser? På hvilket område av ruspolitikken kan straff eventuelt forsvares? Og hvilken empiri finnes for å videreføre straff på rusfeltet?

Etter Helse- og omsorgsdepartementets vurderinger i Prop 92 L (2020-2021) er «kunnskapsgrunnlaget for at fortsatt straffeforfølgelse av bruk m.m. av narkotika bidrar til å redusere narkotikabruken, eller til å holde bruken fortsatt lav i befolkningen, usikkert.» Også [Riksadvokaten](#) påpeker den manglende empirien for at straff virker:

Utredningen viser i stor grad til forskning, hvilket er prisverdig. Det er ikke lett å finne forskningsmessige motargumenter, rett og slett fordi relevant forskning ikke finnes. Virkningen av straff og straffetruusler har vi eksempelvis lite eksakt kunnskap om. Mye bygger på alminnelige betraktninger, erfaringer og «sunn fornuft». (s 27-28)

Det fremstår altså klart, etter 60 år med straff i ruspolitikken, at det ikke finnes evidens for at straff virker. Alle argumenter som Arbeiderpartiet, Senterpartiet, politidirektoratet og

andre aktører har for å videreføre straff koker med andre ord ned til personlig bekymring hos forbudstilhengerne. Tilsier ikke frihetspresumsjonen da at staten må respektere borgernes selvbestemmelse?

Det er viktig å understreke at menneskerettighetene ikke begynner å virke den dagen staten anerkjenner dem. Menneskerettighetene får effekt den dagen forfulgte grupperinger krever et effektivt rettsmiddel, hvilket er 13 år siden, men ingenting er gjort for å sikre et stadig mer omdiskutert juridisk landskap. Det er derfor viktig at straffelovens § 231 kvalitetssikres, slik at terskelverdier ikke viderefører vilkårlig forfølgelse, og Justis skriver i brev av 1. juli at «Regjeringens forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet vil forankres i en melding til Stortinget som etter planen skal legges frem i 2023. Som ledd i reformen vil også behovet for lovendringer vurderes». Betyr det at fordeler og ulemper ved et regulert marked er del av undersøkelsen?

Det lover ikke godt, verken for politiet eller borgerne, at et regulert marked utelukkes fra granskning. Ifølge [Politiloven](#) skal politiet «ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt». Om et regulert marked ikke er med i vurderingen, hvordan kan Justis være trygg på at politiet bruker minst mulig inngripende midler mot befolkningen? Hvordan har mindre inngripende midler «forgjeves vært forsøkt»?

Ser vi tilbake i tid var problemene med cannabis, psilocybin, og andre stoffer langt mindre før forbudet kom i stand. Alt tyder med andre ord på at et regulert regime er mer hensiktsmessig enn et kriminelt marked, så hvordan kan de maktmidler som i dag anvendes sies å være «nødvendige» og stå «i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig»? Hvordan vil Justisministeren si at ansvaret for lov og orden er ivarettatt, så lenge politisk og administrativ ledelse ikke vil vurdere mindre inngripende midler?

Studier har i lang tid vist en [sammenheng](#) mellom politiets innsats på rusfeltet og skade på nærmiljøet. Det er en kjent sak at brorparten av utpressing, kidnapping og drap relateres til konflikter i narkotikamarkedet, og politiets innsats øker sjansene for at det smeller. Vi ser dette også på utviklingen i Norge, hvor strengere lov- og ordenstilnærme på 1980-tallet resulterte i mer stigma, sykdommer, kriminalitet, og dødelighet. Narkotikamarkedet ble mer organisert og hensynsløst som svar på politiets innsats, samtidig som rekruttering til kriminelle miljøer fortsatte.

Mye tyder altså på at økningen i kriminalitet siden 1960-tallet er knyttet til ruspolitikken, og om vi skal beskytte barn og unge mot narkotikamarkedet (slik Barnekonvensjonen fordrer) er det ikke på tide å tenke nytt?

Forsvaret forstår Justisministerens bekymring for å gi opp kampen mot organisert kriminalitet. Politiet beskriver den stadig mer organiserte innførselen [som](#) «en lokal og nasjonal bekymring», og hevder «at ved å ta unna dette unngår vi eksponering og rekruttering». Det er allikevel lenge siden politiets operasjoner utgjorde en forskjell i markedet. Til tross for flere store beslag i den senere tid, forblir markedet mettet, og det er heller ikke gitt at verden blir bedre uten cannabis. Sist det var tørke, i Corona-pandemien, var den [synlige](#) effekten mer vold og ran, og politiet [beskrev](#) pågang mot hardere stoffer. Etaten hindrer derfor ikke eksponering og rekruttering ved beslag, men [øker](#) sjansene for problemer i nærmiljøet, så hvordan har politiets innsats på rusfeltet gjort situasjonen bedre?

Høyesterett bruker «spredningsfare» som utgangspunkt for et system med terskelverdier, og dette begrepet ligger til grunn for strafferammene i narkotikasaker. Allikevel, bare så lenge tilbud og etterspørsel vris til en offer- og overgriperkontekst fremstår trusselen om spredningsfare som reell. Det snakkes jo ikke om hvor mye vin vi kan ha i kjelleren før det skaper samfunnsproblemer, ei heller om hvor mange øl man kan kjøpe i butikken, og sammenlignet med alkohol er problemene med cannabisbruk mindre. Av utfordringene som følger er urene stoffer, psykosener, omgang med kriminelle, kriminelle intriger, og problemer med politi og barnevern relevant. Vi kan legge til den byrde som en evig krigstilstand påfører samfunnsutviklingen, men alt dette er knyttet til forbudet. Gir det da mening å snakke om «spredningsfare» i tradisjonell kontekst? Ligger ikke den reelle spredningsfaren heller i forbudsideologien? Er det ikke denne som gjør blind for et større bilde, som avhenger av dobbeltmoral og fiendebilder for å bestå, og som er kilden til så mye lidelse?

Det er viktig å huske på at Rusreformutvalget, etter en grundig gjennomgang, ikke kan se at begrunnelseskravet for strafflegging av bruk og besittelse er oppfylt. Som Riksadvokaten [påpeker](#) er forskjellsbehandlingen av lovlige og ulovlige stoffer i stedet et paradoks, for spredning av cannabis har også positive sider. Virkningen kan gjøre folk mer kreative, sosialt engasjert, og interessert i personlig vekst. Den endrede bevissthetstilstanden kan øke kvaliteten på sosialt samvær, gi innsikt, bedre livskvalitet, og lette plager. Dette gjelder ikke bare majoriteten av brukerne, men også de med daglig behov, så er det ikke på tide å revurdere begrepet spredningsfare, slik at jusen kan formes i tråd med mindre villedende termer?

Jusprofessor Hans Fredrik Marthinussen har [uttalt](#) at «spredningsfare er et eksempel på at rettsstaten ikke gjelder i narkotikasaker», og dette er riktig observert. Fordi offentlig panikk har fått råde, ligger begrepet til grunn for stadige justismord, men det er ikke politiets oppgave å videreføre jakten på syndebukker. Ifølge Politiloven [skal](#) politiet i stedet «være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet», «og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet». Er det noe som truer «borgernes rettssikkerhet» mer enn offentlig panikk? Er ikke dette fenomenet, historisk, det som i størst grad har undergravd lov og rett?

Hva innebærer offentlig panikk for Justisministeren? Er ministeren enig i at det innebærer en avstand mellom teori og praksis, og at avstanden ikke blir tatt et oppgjør med på grunn av etablert ukultur? Hva bør politiet i så fall gjøre når offentlig panikk er påvist?

Justisministeren er på sosiale medier [opptatt](#) at hvordan politiet «andre steder i verden» brukes av «totalitære stater til å håndheve grusomme lover som innskrenker grunnleggende rettigheter». Hva bør politiet gjøre i slike stater som Iran, når prestestyret forventer at politiet skal være et ledd i et overgrepsregime?

AROD har i en [kronikk](#) vist paralleller mellom prestestyret i Iran og norske myndigheter. Om ikke ministeren kan forsvare forskjellsbehandlingen fra alkohol, kan det vanskelig sies å være verre å nekte kvinner selvbestemmelse over klesdrakt enn det er å nekte selvbestemmelse på rusfeltet, men i 60 år har norsk politi gjort hva de kan for å gjøre livet surt for brukere. Stadig flere politifolk kjenner et ubehag forbundet med dette, så hva bør de gjøre? Bør de jobbe for bedre ledelse internt, eller nekte å håndheve narkotikaloven?

Til tross for at rusreformrapporten avdekker det manglende grunnlaget for straff og legger bevisbyrden på staten, og til tross for at [organisasjoner](#) på rusfeltet og [stortingspolitikere](#) har konfrontert Justisministeren med den dobbeltmoral som viderefører forbudslinjen, har ikke ministeren besvart [spørsmål](#) om forbudets legitimitet. 20 år etter at Straffelovkommisjonens flertall anbefalte avkriminalisering, og [tretten](#) år etter at de forfulgte gjorde oppmerksom på problemet med vilkårlig forfølgelse, fortsetter Justisdepartementet å straffe, så hvordan er ministerens motstand mot selvbestemmelse annerledes enn det iranske prestestyrets?

Det er mulig statsråden ser splinten i andres øyne og ikke bjelken i sitt eget, men [rusreformrapporten](#) levner liten tvil om det manglende grunnlaget for straff. Denne rapporten viste at offentlig panikk har formet ruspolitikken. I den grad panikk har preget utviklingen, vil staten ha tatt seg urimelig til rette på bekostning av befolkningen, og stadig flere [gjenkjenner](#) forbudet som en videreføring av sydebukkmekanismen. Nils Christie, en av Norges mest kjente kriminologer, påpekte dette for 40 år siden. Det gjorde også rettssosiolog Thomas Mathiesen, men Justisdepartementet har ikke tatt konsekvensene. Bør ikke Justisministeren feie for egen dør heller enn å kritisere regimer på den andre siden av jorden?

Hva er Justisministerens tanker om ekstremisme? Er ekstremisme noe som bare finnes i Iran og andre steder langt unna?

Ifølge [FN](#) er ekstremisme «ytterliggående forestillinger eller handlinger der vold anses som et akseptabelt middel for å tvinge igjennom dramatiske samfunnsendringer og oppnå politiske, religiøse eller ideologiske mål». Er ikke dette en beskrivelse av forbudstilhengerne?

Er det forbudstilhengerne eller legaliseringstilhengerne som har splittet familier og kastet titalls millioner mennesker i fengsel? Er det legaliseringsaktiviser eller forbudstilhengere som

tenker at målet helliger middelet, og som bruker angiveri, dobbeltmoral, og vold for å nå et mål som er lenger unna enn noen gang?

Om vi ser tilbake i tid finner vi at raselover, forbudet mot homofili, og andre heksejakter har som fellestrekk at tilhengerne ønsket å fri samfunnet fra påståtte onder. Fordi målet var antatt å hellige middelet, rettfærdiggjorde overgriperne de mest horrible handlinger, men kan ikke det samme sies om forbudstilhengerne? Hva er det som skiller Justisministeren fra andre ekstremister?

«Ekstremisme» er et negativt ladet begrep og det er forståelig at Justisministeren reagerer. Til tross for dette er definisjonen overført til norske forhold klar: [Ifølge](#) Store norske leksikon, er «et samfunn som Norge preget av svært bred oppslutning om demokrati, menneskerettigheter og maktfordeling slik dette er nedfelt i Grunnloven», og det vil være «politisk ekstremt» å frata «minoriteter eller opposisjonelle grunnleggende rettigheter, slik disse er definert i Grunnloven og internasjonale avtaler om menneskerettigheter». Er det ikke dette forbudstilhengerne har gjort?

(ikke vent på svar)

For å redde verden fra narkotika har de umyndiggjort brukere og demonisert selgere, de har gjort rusbruk så farlig som mulig, tilrettelagt for organisert kriminalitet, oppfordret til angiveri, og svartmalt meningsmotstandere. De gode grunnene for å gjøre dette har vært vanskelige å få øye på, men ingenting har fått forbudstilhengerne til å revurdere. Heller enn å svare på kritikk, har undertrykkelsen fortsatt, selv om rusbrukere har krevd menneskerettsbeskyttelse. I 13 år har rettsstatsgarantier uteblitt fordi forbudstilhengerne ikke vil gå i seg selv, så hvordan kan Justisministeren unngå å se sammenhengen med tidligere tiders vilkårlige forfølgelse?

Justis sier i brev av 1. juni at «Regjeringen går imot en generell avkriminalisering av befatning med narkotika til egen bruk», og forsvaret forstår dette. Avkriminalisering er vanskelig å skille fra statlig beskyttet mafiavirksomhet, ettersom det kriminelle markedet vil øke i omfang samtidig som kampen mot narkotika blir meningsløs. Ingen ansvarspersoner vil gi organisert kriminalitet bedre forfeste, men hvorfor ikke se til alkoholpolitikken?

(ikke vent på svar)

Det er en kjent sak at kriminalisering på enkelte områder kan føre til dramatiske endringer i den samlede kriminalitet, og at dette var resultatet av alkoholforbudet etter 1. verdenskrig. Ønsket bak lovgivningen var å få vekk alkoholskader, sosiale tragedier, og kriminalitet i alkoholens kjølvann, men forbudet skapte så mye ny (og for stor del utilsiktet) kriminalitet at man etter få år innså at de ønskede effektene av lovgivningen var beskjedne sammenlignet med de uønskede. Dette er i dag ukontroversielt, og det er faglig [enighet](#) om at det samme gjelder for narkotikaforbudet. Hvilke andre grunner enn jakten på syndebukker er det da

som opprettholder behovet for straff på rusfeltet? Hvorfor utsette brukere for terskelverdier så lave at de daglig må omgå kriminelle? Hvorfor ikke tilby brukere og samfunn tryggere rammer?

I et kriminelt marked er det ingen kvalitetssikring, ingen beskyttelse mot svindel og ran. Det er lett å pådra seg problemer i det illegale markedet, og om regjeringen, som Arbeiderpartiets partiprogram sier, vil «sikre en bedre livssituasjon og verdighet og redusere stigma for personer med rusproblemer», og ønsker føre en «kunnskapsbasert» ruspolitikk som «gjør det trygt å be om hjelp», er det forsvarlig å utelukke regulering? Kunne ikke et kontrollert marked gjort hverdagen tryggere for samfunnet og enklere for politiet? Kunne det ikke redusert kriminalitet, sykdom, vold, lidelse, stigma og død?

Forsvaret spør fordi en mer helhetlig ruspolitikk mest sannsynlig ville tjent det norske folk. Justisministeren vil for eksempel hindre at unge verves til kriminelle gjenger, men forbudet dyrker kriminalitet. Mange unge foretrekker cannabis heller enn alkohol og kriminalisering sørger for at de må omgå kriminelle. Jo bedre kontakter desto bedre kvalitet og tilbud, men til en pris av kaos og usikre fremtidsutsikter. De fleste som sitter på lengre dommer er derfor brukere, ikke bakmenn, og myten om narkotikahaien er politisk fiksjon. Allikevel gjør forbudet brukere til selgere, og senere til innsatte, samtidig som et marked verdt hundrevis av milliarder overlates til kriminelle. Kan ikke ungdommen beskyttes bedre gjennom et alternativ til kriminalitet? Kan ikke et regulert marked fjerne spenningen ved de forbudte stoffene?

Forsvaret spør fordi det er i disse baner Canada, Tyskland, Thailand, Uruguay, Malta, Mexico, og andre nasjoner tenker når menneskerettigheter brukes for å forsvare regulering av cannabismarkedet. Et mer helhetlig perspektiv blir bare mer påkrevd, og kan spare lovgiver for den utfordring som det er å skille brukere fra selgere og problembruk fra rekreasjonsbruk. Det finnes ingen gode svar på hvordan dette skal løses, men om målet er å få ned overdoser og hjelpe de som trenger det, er ikke et regulert regime det som i størst grad fjerner skam og stigma? Er det ikke det som i størst grad trygger brukere?

Vi ser at det er gode grunner for å vurdere et regulert marked. Allikevel vil ikke lovgiver se på fordelene og ulempene av et regulert marked målt opp mot et kriminelt, og heller ikke Høyesterett eller Justisdepartementets vurdering i Ot.prp.nr.22 (2008–2009) går inn i dette. I stedet reverseres frihetspresumsjonen og slik videreføres offentlig panikk og menneskerettsbrudd. Det er derfor Justisministeren er innkalt. Riksadvokaten har avdekket systematiske overgrep i mindre alvorlige narkotikasaker, men en blindsoner består, og bør ikke Justisdepartementet forsikre oss om at straff kan forsvares heller enn å la utdaterte politiske hensyn definere kursen?

Justisdepartementet har vist til folkerettslige forpliktelser som grunnlag for å videreføre et forbud. Allikevel, de siste ti årene har tolkningen av ruspolitiske konvensjoner gått fra å vektlegge et narkotikafritt ideal til å vektlegge intensjonen bak konvensjonene som er beskyttelse av folkehelsen. Det står også i de ruspolitiske konvensjonene at de bare gjelder så langt det er forenelig med konstitusjonelle prinsipper, og en menneskerettsanalyse må til for å avgjøre dette. Hvordan kan departementet da fremstille Norge som bundet til forbudslinjen?

At forbudet ble innført for at Norge skal overholde folkerettslige forpliktelser, er ikke et argument for videreføring av straff, spesielt ikke etter rusrapporten. Straff videreføres på tilbakeviste premisser, og jo lenger det går før de forfulgte får et effektivt rettsmiddel desto mer alvorlig blir etterspillet. Det er derfor vi er samlet i dag. Jamfør maktfordelingsprinsippet tilfaller det domstolene å underlegge den politiske prosessen kontroll, og vi må se nærmere på hvordan offentlig panikk har preget lovgiver.

Om vi ser på den politiske prosessen var Rusreformutvalgets mandat å vurdere menneskerettighetenes forhold til den foreslåtte lovgivningen. Den foreslåtte loven innebar straff for alt over noen brukerdoser og som jurist vet Justisministeren at det er en uskyldspresumsjon i Grunnloven. Betyr ikke dette at forbudet må kvalitetssikres? Kan lovgiver gå fra straff til sykeliggjøring av rusbrukere uten å vektlegge menneskerettighetene? Om staten har bevisbyrden, slik Rusreformutvalget har påpekt: Gir det mening å snakke om menneskerettigheter uten å inkludere et regulert marked?

Rusreformrapporten viser at offentlig panikk har formet politikken, at straff må forsvares, og at grunnlaget for straff ikke holder mål: Hvis strafferammer for bruk ikke holder mål, bør ikke straff for salg kvalitetssikres? Er det ikke et grunnleggende prinsipp for rettsstaten at jo lenger straff desto strengere krav stilles til loven? Hvordan vil Justisministeren si at straffelovens § 232 er kvalitetssikret?

Straffelovkommisjonen påpekte for 20 år siden det manglende empiriske grunnlaget for å bruke lovens strengeste straff mot narkotikaforbrytere. Ikke bare det, men i rusrapportens kapittel 3.2 og 3.3 brukes ord som «offentlig panikk», «uproporsjonalt bilde», «misvisende forestillinger», «feilinvestering i straff», og «virkelighetsresistent misgjerning» for å oppsummere ruspolitikken utvikling. Vi har å gjøre med en politikk preget av «moralsk indignasjon og hevnmotiver», «stereotype fremstillinger», og hvor «vitenskapelige konstruksjoner av narkotikaproblemet har spilt en underordnet rolle». «Panikk» brukes flere ganger, og kunne dette fenomenet vært førende i 50 år om prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse og frihetspresumsjon var tilstrekkelig vektlagt?

Som nevnt viser rusreformrapporten at offentlig panikk har formet ruspolitikken, at straff virker mot sin hensikt, og at bevisbyrden påhviler de som vil straffe. Den er det mest

grundige arbeidet gjort på området av norske myndigheter. Har det vært vanskelig å stå for straff når premissene er så nøye imøtegått? Har ministeren til tider funnet det problematisk å sette Senterpartiets partiprogram foran Rusreformutvalgets konklusjoner?

Av åpenbare grunner har forbudstilhengere mye investert i politikken. Så lenge et kriminelt marked består vil det finnes prestisje, budsjetter, og fullmakter i krigen mot narkotika, men forsvaret minner om side 26 i rusrapporten hvor utvalget av prinsipielle grunner ikke foreslår hjemler til behandling ved tvang, eller til å yte helsehjelp uten personens samtykke. FNs arbeidsgruppe mot vilkårlig fengsling er også [klar](#) på at brukere ikke skal påtvinges hjelp, så hva tenker Justisministeren om regjeringens rusreform? Sikrer den menneskerettigheter?

Opp gjennom årene har fagfolk som Nils Christie, Thomas Mathiesen, og Ragnar Hauge koblet jakten på syndebukker til ruspolitikken. AROD mener at det er en sammenheng mellom syndebukkmekanismen, hvilket vil si tendensen til å gi enkeltgrupperinger skylda for problemer som vi har et kollektivt ansvar for å løse, og Rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk. Hva tenker Justisministeren om heksejakt i ruspolitikken? Spiller psykologiske forsvarsmekanismer hos forbudstilhengere en rolle i videreføring av straff?

AROD mener det er en sammenheng mellom Rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk og menneskerettsbrudd, hvilket vil si at i den grad panikk har preget utviklingen vil prinsipper som autonomi, likhet, forholdsmessighet og frihetspresumsjon ikke være tilstrekkelig vektlagt. Hva tenker Justisministeren om en forbindelse mellom offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse?

Om Justisministeren ikke ser sammenhengen mellom offentlig panikk, straff på tilbakeviste premisser, og menneskerettsbrudd kan forsvaret legge frem [dokumentasjon](#) på fagfolk som [gjør](#) nettopp det, og sett fra samfunnets side kan vi ikke anta at forbudet er egnet til å beskytte. I stedet blir spørsmålet: Har forbudet redusert tilbud og etterspørsel? Har det fremmet samhold, sunne verdier, og god forskning eller det motsatte? Kan forbudet ha fremdyrket en kollektiv psykose, mye lik hekseprosessene?

Justisdepartementet har i 13 år hatt informasjon som tilsier det siste. Sammenhengen mellom offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse er dokumentert i [Human Rising](#), en rapport som ble overgitt norske myndigheter i 2010, og maktbruk på rusfeltet blir derfor særdeles problematisk. Sett fra menneskerettighetenes side må det være troverdig forhold mellom mål og middel, og om mindre inngripende tiltak er bedre egnet tilsier frihetspresumsjonen at naturtilstanden vektlegges. Dette er ikke kontroversielt, Helse- og omsorgsdepartementet uttaler det slik i Prop 92 L (2020-2021) punkt 5.3:

Etter Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 8 har enhver «rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.» Etter Grunnloven § 102 andre ledd skal «Statens myndigheter sikre

et vern om den personlige integritet.» Inngrep i retten til privatliv krever hjemmel i lov og må være «nødvendig i et demokratisk samfunn» for å fremme et legitimt formål, blant annet å forebygge uorden eller kriminalitet eller for å beskytte helse eller moral. Vilkåret om at tiltaket er nødvendig i et demokratisk samfunn innebærer at tiltaket må være egnet til å oppnå det aktuelle formålet og det må ikke være mer inngripende enn nødvendig. Videre må tiltaket være forholdsmessig, det vil si at belastningene med tiltaket må stå i et rimelig forhold til fordelene som oppnås. Tiltak for å forebygge og begrense skader som følge av bruk av narkotika må vurderes opp mot denne retten til respekt for privatlivet. (s 19)

Helse- og omsorgsdepartementet overførte ansvaret for sikring av menneskerettigheter til Justis som rette departement sommeren 2020, men Justisdepartementet har ikke redegjort for hvorfor erkjennelsene fra alkoholpolitikken ikke kan overføres på andre stoffer. I stedet står [Justisministeren](#) bak Rune Swahns (NNPF) dissens i rusrapporten og partipolitiske hensyn gjør at menneskerettigheter må vike. Vi har imidlertid ikke fått noen gode svar på hvorfor det er rimelig å forskjellsbehandle cannabis og alkoholbruk: Mener ministeren fortsatt at unge som eksperimenterer med illegale stoffer trenger politiets «hjelp», mens andre som eksperimenterer med alkohol kan overlates til egen dømmekraft? Hva er det eventuelt som åpner for forskjellsbehandling?

I et [representantforslag](#) trekker justisministeren i tvil Rusreformutvalgets konklusjon at avkriminalisering neppe vil påvirke bruken av rusmidler i samfunnet. Ministeren viser til at «Folkehelseinstituttet i sin høringsuttalelse har påpekt at det ikke er et solid forskningsmessig belegg for en slik påstand».

Problemet er at FHI, som [andre](#) forskere har påpekt, snur bevisbyrden. FHI har gjennom rusreformen fungert som støttespiller for en totalitær praksis, men menneskerettighetene legger bevisbyrden på de som vil videreføre straff. Som jurist og justisminister, hvorfor ikke respektere uskyldspresumsjonen? Hvorfor bruke tvilsom forskning for å rettfærdiggjøre straff? Om forbudet har livets rett, bør ikke motforestillinger i stedet ivaretas?

Siden Straffelovkommisjonen avsluttet sitt arbeid i 2002 har avkriminalisering vært faglig anbefalt, men like lenge har departement og Storting trenert prosessen av hensyn til «signaleffekten» og frykt for økt bruk. Nå er det, som rusreformrapporten viser, ingen forbindelse mellom straff og narkotikabruk. Tvert imot, mens gevinsten av straff er usikker er omkostningene enorme og ingen har påvist en nytteeffekt. Hva er da igjen av signaleffekten? Hva slags signal sender politikerne ved å videreføre straff på tilbakeviste premisser?

Ministeren har ikke forklart hvorfor et skille mellom lovlige og ulovlige stoffer må fortsette eller forskjellen mellom forbudstilhengerne og prestestyret i Iran. Fra et konstitusjonsetisk ståsted trækker Justisdepartementet på de samme prinsipper som totalitære regimer andre

steder i verden, så bør ikke politikere og embetsmenn ansvarliggjøres? Ville ikke det sørge for god signaleffekt om målet er å sikre rettsstaten?

Senterpartiet forsøkte høsten 2022 å spille politisk mynt på behovet for mer maktmidler og mer straff ved å påstå at rusbruk hadde økt faretruende etter at Høyesterett utmålte straffefrafall for tunge rusbrukere og riksadvokaten begrenset tilgangen til maktmidler. Det er siden [avdekket](#) at Senterpartiet brukte udokumenterte påstander, eller hva andre vil kalle løgn, for å få gjennomslag for en politikk som bryter med menneskerettigheter. Ifølge FN er straffefrihet det største problemet for beskyttelse av menneskerettighetene, så hvorfor ikke holde partikolleger ansvarlige?

Om ministeren ikke vil vektlegge signaleffekten av å holde kolleger på Stortinget ansvarlige for menneskerettsbrudd, men fortsetter å bruke udokumenterte påstander for å straffe, er ikke det et signal om at den politiske prosessen har spilt fallitt og at en ukultur har utviklet seg hvor maktmennesker står over loven? Hva er da igjen av rettstaten?

Folkets respons tyder på at lovgiver er stadig mer i utakt med sin tid. NRK hadde høsten 2022 en [spørreundersøkelse](#) hvor over 5000 mennesker deltok, og hele 90 prosent foretrakk et regulert marked. Som vi har sett er det gode grunner for dette, men allikevel vil ikke lovgiver revurdere. Offentlig panikk definerer i stedet den politiske prosessen, og terskelverdier er blitt en måte å bevare en blindsoner, slik at forbudet kan fortsette.

Så la oss snakke om terskelverdiene. Lovgiver og Høyesterett bruker dette for å skille mellom kjøp og salg, hvilket fungerer dårlig. Ett gram cannabis kan jo deles med andre like mye som 20 gram kan røykes alene, og problemet med vilkårlig forfølgelse fortsetter. Vi skal se mer til det, men om man ikke forvirrer loven om tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst, hvorfor skille kjøp fra salg? Hvordan avgjør ett eller hundre gram om brukere skal sykeliggjøres eller demoniseres?

«Signaleffekt» blir brukt for å rettferdiggjøre forbud og «spredningsfare» for å forsvare terskelverdier. Det er uklart om forbudet signaliserer et godartet overformynderi eller om er det bedre at borgerne tar ansvar for eget bruk. Vi vet ikke om politikernes umyndiggjøring er nødvendig eller om statens innsats for folkehelsen gjør mer skade enn nytte, men på grunn av «spredningsfare» er terskelverdier blitt et kompromiss mellom de som vil avhjelpe skadene av ruspolitikken og de som ikke vil tenke nytt.

Terskelverdier står derfor sentralt i spørsmål om straff. Til tross for dette har ingen forklart hvordan ulike stoffmengder avgjør om brukere skal sykeliggjøres eller demoniseres, og «signaleffekt» og «spredningsfare» forblir svak begrunnelse for straff, uten empiri. Vi har også sett hvordan Justisministeren sliter med å forklare hvorfor brukere skal risikere straff og problemene som følger av et illegalt marked. Vi har sett at ministeren ikke kan si noe om dette som ikke er overførbart på alkohol, og det skal ikke mye til for å innse at terskelverdier er ubrukelige som retningsanvisere for straff. Hva er da poenget med terskelverdier? Er de et

resultat av forbudstilhengeres manglende vilje til selvinnsikt? Har verdiene noen annen nytte enn å gi forbudstilhengere et grunnlag for å leve uten skam i en brytningstid?

Forbudstilhengere har vridd tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst. Slik sykeliggjøres brukere og slik demoniseres selgere. Men er det ikke samme lov om tilbud og etterspørsel og samme varierende brukermønstre om stoffene er lovlige eller ikke?

Om ikke Justisministeren kan avkrefte at det er den samme loven om tilbud og etterspørsel og samme varierende brukermønstre, er det god jus å vri tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst? Avslører ikke dette en blindsonerom som bør belyses?

Regjeringen hevder å være på ungdommens side, men de som ikke aksepterer idealet om et narkotikafritt samfunn opplever forbudet som hyklersk. Brukere vil heller ha med selgere å gjøre enn politiet, og det er liten tvil om at forbudet svekker maktens autoritet. I stedet for å innby til respekt for lov og orden er resultatet at flere ser illegale stoffer som et frihetssymbol: Kunne det ikke være en ide å se mer helhetlig på ruspolitikken? Kunne ikke dette reversert trenden?

Justisministeren har ikke mer enn magesfølelse å gå på ettersom ingen utredning har vurdert et regulert marked. Likefult er det få eksperter som tror at bruk vil øke betydelig, og mer sannsynlig at kriminaliteten vil synke til det nivå den var på 1950-tallet, før krigen mot narkotika fikk fart på statistikken. Det var i det minste dette nederlandske myndigheter konkluderte med etter å ha sett på saken ([Human Rising](#) s. 136). Det ligger derfor i kortene at Justisdepartementet, som alle andre involvert i ruspolitikken, bør være interessert i å avklare om det finnes en rett til cannabisbruk, slik flere domstoler hevder, og om denne retten inkluderer et regulert marked. Offentlig panikk er som sagt påvist, og sett fra brukernes side er det ikke naturlig at stigma, utstøting, og overdoser henger sammen og at forbudet bidrar til problematisk rusbruk? Kunne ikke likebehandling med alkohol inspirert mer fornuftig bruk? Kunne det ikke bidra til tryggere rusmidler og økt incentiv til å oppsøke hjelpeapparat? Kunne det ikke snu en utvikling som gjør brukere til kriminelle?

Vi spør videre, fra moralens side, kan folk uten videre anta at et forbud er godt og at de som undergraver det er onde? Er målet om et narkotikafritt samfunn et verdig ideal? Vi har sett at Justisministeren ikke kan forklare hvorfor bruk av illegale stoffer tilsier at folk trenger ordensmaktens beskyttelse og det gjenstår å se om en uavhengig, upartisk, og kompetent rett vil dømme at forbudet er nødvendig i et moderne samfunn. Rusreformutvalget er klar på at straff ikke har hindret utbredelse av narkotika og samlet sett er det gode grunner for å vurdere et regulert marked. Den viktigste er, som Rusreformutvalget konkluderte, «at ikke begrunnelseskravet for strafflegging av disse handlingene er oppfylt».

Om begrunnelseskravet for straff for bruk og besittelse ikke anses oppfylt, er ikke dette god grunn til å vurdere et regulert marked? Er ikke dette all grunn som trengs?

Det er også andre grunner til å legge forbud bak oss, slik vi gjorde for snart hundre år siden med alkohol. Vi vet at forbud har store samfunnsmessige omkostninger, at det påtvinger brukere kontakt med kriminelle, og at det illegale markedet utgjør en trussel mot samfunnet. Narkohandelen har i et halvt århundre, sakte men sikkert, korrumpert lov og orden og andre institusjoner som skal sikre et åpent samfunn, samtidig som en større prosent av befolkningen ofres. Dette er omkostninger som får liten oppmerksomhet, men hva innebærer verdighet: Er det et rusfritt liv, eller et liv hvor selvbestemmelse vektlegges?

Mens politikere og politi tidligere fremstilte all bruk av illegale stoffer som misbruk, er det få som gjør det samme i dag, og forskning tyder på at det er samme varierende brukermønstre som for alkohol. Men om ikke all bruk er misbruk, hvorfor vris tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst? Hvorfor er narkotikaselgerne så ille? Hvorfor fortjener de verre dommer enn mordere og folk som voldtar barn?

Forbudstilhengere kan vanskelig svare på dette spørsmålet ettersom tyranni og autonomi er motsetninger i et meningsbærende univers. Vi vet at brukere heller vil ha med selgere å gjøre enn politiet og mens selgere har tilbudt en vare det er gode nok grunner til å bruke, har politiet tilbudt umyndiggjøring, tvang, og frihetsberøvelse. Hvis menneskerettighetene beskytter bruk, som stadig flere internasjonale domstoler hevder, har ikke politiet et større konstitusjonsetisk problem enn selgere? Har ikke de som ledet an i utryddelsen av «problemet» mer å svare for?

Spørsmålet berører forbudets kjerne, den moral som opprettholder folkeforfølgelse. Som Riksadvokaten erkjente i sin høringsuttalelse er forskjellsbehandlingen av rusbrukere et paradoks, hvilket sliter på lovens autoritet: Kan ideen om god og dårlig moral være snudd på hodet? Kan dette være årsaken til offentlig panikk og videreføring av straff, og kan prinsipiell tenkning helbrede samfunnet?

Poenget med ruspolitikken, bare ikke uttalt, er å gjøre rusbruk så farlig som mulig. Den etablerte politikken ser all bruk som misbruk, det er ingen kvalitetssikring, og jo verre brukerne har det, desto mindre lukrativt er det for ungdommen å bli «narkomane». Forbudstilhengerne satser derfor på straff for å holde rusbruk nede, men kan folk ha tillit til den politiske prosessen? Om det ikke er et rasjonelt skille mellom lovlige og ulovlige stoffer, kan borgere lære annet av ruspolitikken enn å gjennomskue hykleri?

Regjeringens rådgivere i ruspolitikken er jurister som tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch, pensjonert lagdommer Iver Huitfeldt, og andre som måler forholdsmessighet ut ifra et narkotikafritt ideal. Denne tradisjon fremstår som definert av den moralske panikken som Rusreformutvalget dokumenterte, og kontrasten til riksadvokaten er stor. Som Huitfeldt [svarte](#) Rett24 på spørsmål om kroppsransakelse er et proporsjonalt inngrep dersom politiet oppfatter en person som ruset:

En rustilstand gir i seg selv skjellig grunn til mistanke om besittelse og besittelse forutsetter erverv og igjen nesten alltid import. Forholdsmessighet må relateres til en målestokk. Finner politiet en salamipølseskive med narkotiske stoffer, er ikke saken dermed oppklart og avgjort. En pølseskive må jo komme fra en hel pølse, derfor blir hele pølsa målestokken. Slik er det med alle funn av narkotika, forholdsmessigheten må vurderes mot et stort, ukjent kvantum.

Det er ikke rart at regjeringens jurister og riksadvokaten krasjer. Førstnevnte veier forholdsmessighet ut fra et narkotikafritt ideal, men om det ikke er et rasjonelt skille mellom lovlige og ulovlige stoffer og gode grunner til å straffe uteblir, kan inngrepet vanskelig sies å være forholdsmessig. Hva synes Justisministeren om jus som avleder forholdsmessighet fra et narkotikafritt ideal? Er denne tradisjon egnet til å verne om rettsstaten eller kan historiens dom bli vond? Riksadvokaten selv har forlatt dette idealet til fordel for mer rasjonelle hensyn, så bør regjeringen finne nye rådgivere?

Hva med Justisdepartementet? Rusrapporten er klar på at bevisbyrden påhviler staten, hvilket vil si at departementet plikter å utrede et regulert marked. Justisministeren har ikke forklart hvorfor dobbeltmoral på rusfeltet er forenelig med konstitusjonelle hensyn, så vil ministeren ta til orde for menneskerettsanalyse og rettighetstenkning?

Vi har tidligere vært inne på departementets ansvar for sikring av lovgivning, samt den økte usikkerhet som politiet kjenner på. Etter at Riksadvokaten avdekket systematiske overgrep i mindre alvorlige saker, har Politijuristenes leder, Are Frykholm, etterlyst lederansvar og uttalt til media at en lappeteppeløsning ikke holder mål. Ser ministeren behovet for en mer grunnleggende gjennomgang, eller mener Justisministeren at riksadvokatens innsats for å sikre skånsomhet i møtet med rusbrukere er nok til å hindre vilkårlighet?

Fordi ingen utredning er gjort består en blindsoner, men din forgjenger har [innrømmet](#) at det er «veldig krevende vurderinger, bevisvurderinger og skjønnsvurderinger» som politiet må ta stilling til i møte med rusbrukere, og at en politijurist ikke alltid er tilgjengelig for å assistere betjentene. Vi ser også av riksadvokatens rapport at politiets skjønnsvurderinger systematisk har vært utilstrekkelige og at tusenvis av menneskerettsbrudd oppstår hvert år: Hvordan er dagens regime egnet til å trygge brukerne? Slik det er i dag, vil ikke politiet lett nok begrunne stripping og ransaker med å hevde mistanke om salg, enten det er tilfelle eller ikke? Bør dette spørsmålet være opp til den enkelte politimann?

Hva med sannsynligheten for rusavhengighet? Riksadvokaten har kommet med direktiver, men kan vi stole på at politiet vurderer terskelen for straffrihet på best mulig måte? Hvordan skal politiet skille mellom helseproblemer og kriminell adferd på ruspolitikens område? Er dette en jobb som Justisdepartementet ønsker for politiet?

Dette er ikke en jobb som Oslo-politiet selv vil ha. I sitt høringsinnspill til NOU 2019: 26 påpeker Oslo politidistrikt følgende:

Erfaringsmessig tilpasser selgere seg det som i dag er grensen for forelegg. Dersom man ikke har kunnet bevise videresalg har man i dag muligheten til å straffe «antatt» selger med forelegg for oppbevaring. Oslo politidistrikt antar at de samme utfordringer med bevisbildet vil knytte seg til om stoffet er til egen bruk eller ikke. Politiet har hverken kapasitet eller ressurser til å etterforske hva som er til egen bruk eller hva som er ment for videresalg, det vil i så fall kreve en uforholdsmessig ressursbruk sett opp imot etterforskning av andre straffesaker som politiet både skal og må prioritere.

Nå er politiets bekymring allikevel blitt realitet gjennom systemet med terskelverdier som er utarbeidet på bakgrunn av Høyesteretts vurdering av et rettighetsbilde. Fordi både riksadvokaten og Høyesterett vektlegger lovgivers signal mer enn prinsipielle hensyn, skiller terskelverdier mellom straff og straffrihet, men ingen har vist hvordan terskelverdier forebygger vilkårlighet. Så lenge dette er tilfellet er faren for menneskerettsbrudd stor og verken borgere eller politi kan være på trygg grunn. Vi vet, etter 60 år med brukerjakt, at en utbredt ukultur består og en statsadvokat fra NNPF har [hevdet](#) at riksadvokatens føringer ikke vil endre praksis. Bør det være avgjørende for befolkningens rettsfølelse om brukere møter en liberal eller konservativ politimann?

Det er i første rekke NNPF som ønsker en politikk som Rusreformutvalget og stadig flere domstoler finner uforvarselig, mens LEAP representerer deres motsats. Sistnevnte har lenge arbeidet for en helhetlig og fordomsfri ruspolitikk, og er det ikke logisk å se til dette miljøet om politiets navn og rykte skal reddes?

Tidligere høyesterettsdommer Ketil Lund har tatt opp problemet med ukultur i [media](#). Det har også representanter for LEAP, den fraksjonen fra politiet som ønsker et [oppgjør](#) med ukulturen. Nå som offentlig panikk er påvist, tilsier ikke det at Justis tar et oppgjør med NNPF? Bør ikke ledelsen reformere politiet i tråd med et moderne verdigrunnlag?

Hva tenker Justisministeren om ukultur i staten? Kan offentlig panikk forme ruspolitikk i 60 år uten at ukultur er et problem? Kan vi stole på at menneskerettsbrudd ikke videreføres, selv etter riksadvokatens retningslinjer i mindre narkotikasaker?

Hva tenker Justisministeren om ukultur i ledelse? Kan offentlig panikk videreføres tiår etter tiår uten svikt i ledelsesleddet? Er det blitt en tradisjon i narkotikabekjempelsesmaskineriet å finne ledere som støtter narkotikaloven uavhengig av rettmessighet? Har 60 år med forbud fremmet en kultur hvor bevaring av prestisje, budsjetter, og maktmidler definerer debatten?

Vi berører her forbudets kjerne, moralen som brukes for å rettferdiggjøre lovens strengeste straff. Bare ved å vri loven om tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst går regnestykket til forbudstilhengerne opp, bare slik kan umyndiggjøring og demonisering fortsette. Allikevel, kultur er ikke god nok grunn til å straffe, og integriteten til etaten er én grunn til at Politijuristenes leder [etterlyser](#) lederansvar. Minst like viktig er rettsstatens

garantier for de forfulgte grupperingene, så hvordan vil Justisministeren jobbe for en mer helhetlig tilnærming?

Riksadvokaten sier i sitt hørings svar følgende om forskjellsbehandlingen fra alkohol:

Man må nok anerkjenne at for mange har en viss rus positive sider. Det er nok å nevne alkohol som serveres i sosiale sammenhenger, "fredagspilsen" etter jobb eller manges nytelse ved et glass rødvin. Det kan oppfattes som et paradoks at alkohol anerkjennes som et akseptabelt rusmiddel, mens andre – og gjerne stoffer som under riktig bruk ikke har den samme samfunnsskadelige effekt som alkoholmisbruk – ikke anerkjennes.

Hva er Justisministerens tanker om dette? Riksadvokaten uttrykker at «vi står med andre ord i dag i den situasjon at bruk av straff prinsipielt er vanskelig å forsvare, og i tillegg har en meget variabel og usikker virkning», så er ikke en mer helhetlig ruspolitikk faglig påkrevd?

Vi har sett problemet med terskelverdier og riksadvokaten overfører prinsippet om dreining fra straff til hjelp på mer alvorlige narkotikasaker. Som riksadvokaten sier i sitt hørings svar til rusreform:

I dag er vi der at selv meget alvorlige narkotikalovbrudd møtes med alternative straffereaksjoner hvis det vurderes som den beste individualprevensjonen. I en høyesterettsdom avsagt i august i fjor ble en 46 år gammel kvinne som hadde misbrukt narkotika i om lag 30 år, dømt til betinget fengsel på vilkår om narkotika program med domstolskontroll for befatning med nær 10 kilo metaamfetamin. Den alternative ubetingede fengselsstraffen, og den subsidiære straffen ved brudd på vilkåret, var fengsel i seks år. Høyesterett anså at en slik betinget reaksjon gjorde det langt mer sannsynlig at hun ikke ville falle tilbake til rusbruk og ny kriminalitet, og det ble avgjørende for resultatet (i tillegg hadde det gått lang tid fra handlingen ble begått). Riksadvokaten anser dommen som et utslag av det etter hvert alminnelige syn at langkommende narkomane som er motivert for endring, trenger annen oppfølging og et annet innhold i straffen enn hva soning av fengselsstraff innebærer. Dommen er således uttrykk for den tilnærming vi deler, nemlig en dreining fra straff til hjelp.

Hvordan er dette annerledes for andre overtredere av straffelovens §§ 231 og 232? Rusreformutvalget påpeker ikke bare at myten om narkotikahaien er politisk fiksjon, men de aller fleste som sitter på lange dommer er brukere. Forskning viser også at jo lengere dommer, desto vanskeligere er veien tilbake til samfunnet, og er det ikke rimelig å anta at flere enn tunge misbrukere vil ha bedre av et alternativ til fengsel? Individualpreventivt fremstår dette som den beste løsningen, så hvorfor opprettholde strenge straffer? Er det allmennpreventive hensyn?

Om allmennpreventive hensyn brukes for å beholde lovens strengeste straff, betyr det at vi straffer noen så ikke andre skal gjøre det samme. Men som vi har sett, demoniseringen av salg avhenger av at loven om tilbud og etterspørsel vris til en offer- og overgriperkontekst,

og ingen kan forklare hvorfor. Heller enn å straffe av gammel vane, bør ikke Justisministeren ta et oppgjør med lovgivers tilbøyelighet til å insistere på et moralsk skille mellom bruk og salg?

Det ligger i kortene at ikke tilliten til politiet vil bli bedre så lenge det prinsipielle terrenget forblir uavklart. Heller enn å tilpasse terrenget til kartet, slik regjering og Justisdepartement gjør for å beskytte forbudet, er det ikke bedre å tegne et kart som følger terrenget?

Justisministeren har fått [spørsmål](#) fra AROD som etter utallige purringer ikke er besvart. Justisministeren har også fått [spørsmål](#) fra Arild Hermstad og MDG. Samtlige av spørsmålene berører en blindsonerom som forbudstilhengerne er avhengige av for å fortsette politikken og heller ikke disse er besvart. Hvilke signaler sender ministeren ved å ignorere spørsmål som påpeker det problematiske ved straffelinjen? Om ikke disse spørsmålene kan besvares på fornuftig vis, bør ikke ministeren ta avstand fra et partiprogram på totalitære premisser? Bør ikke ministeren ta konsekvensene av forbudslinjens problem og jobbe for en ruspolitikk som kan forsvares?

Bortsett fra lyset som riksadvokatens undersøkelse om maktmidler i mindre narkotikasaker har kastet på deler av politiets arbeid, har politikere, departement, politi, påtalemyndighet og domstoler opprettholdt en blindsonerom. Som følge av det er 460.000 straffesaker reist på konstitusjonelt tvilsomt grunnlag etter at Høyesterett i 2010 aviste problemstillingen ved å vise til lovgivers skjønnsmargin, og et åpent sår i rettshistorien må leges.

Det gjenstår å se om en uavhengig, upartisk og kompetent rett vil dømme at forbudet er nødvendig i et moderne samfunn, men hva er Justisministerens fornemmelse? Signaliserer forbudet et godartet og nødvendig overformynderi, eller gjør statens innsats for folkehelsen mer skade enn nytte? Trenger vi politikernes umyndiggjøring, eller er det bedre at borgerne tar ansvar for eget bruk? Hva blir historiens dom over straff i ruspolitikken?

Hva er Justisministerens tanker om behovet for en sannhets- og forsoningskommisjon? Er det naturlig å se til opprettelsen av en slik kommisjon for et oppgjør med ukultur? Vil ministeren ta til orde for dette?

Justisministeren har ennå ikke beklaget til de som har opplevd overgrep i narkotikasaker. Hva tenker ministeren om dette i dag?